

תדרוך בפני מועצת הבטחון של האו"ם על המצב במזה"ת ובנושא הסוגיה הפלסטינית

הצהרה מפי ג'ון הולמס,
תת מזכ"ל האו"ם לעניינים הומניטריים ומתאם סיוע החירום
27 בינואר 2009

תודה לך אדוני הנשיא, על ההזדמנות לתדרוך את המועצה. הרשה לי לבטא קודם כל את הערכתי הכנה למה שקארן אבו-זייד ועמיתיה בסוכנות אונר"א הצליחו להשיג בעת הלחימה שפרצה לאחרונה, תחת תנאים קשים ומסוכנים ביותר.

אדוני הנשיא, ביקרתי בשטח הפלסטיני הכבוש, בישראל ובמצריים בין ה-21 ל-25 בינואר, במטרה לדון בדרכים לקידום העניינים מול נציגי הרשות הפלסטינית (רש"פ), ממשלת ישראל, ונציגי החברה האזרחית הישראלית והפלסטינית, ובקהיר נפגשתי עם הגברת מובארק, מתוקף תפקידה כנשיאת הסהר האדום המצרי, ועם נציגי ממשלה ונציגי הליגה הערבית.

חמישה ימים אחרי הפסקת האש ביקרתי בעזה עם מר רוברט סרי, המתאם המיוחד לתהליך השלום במזה"ת, במטרה לפתוח בהערכת הצרכים הומניטריים. ציפיתי למצוא מצב קשה ולמרות זאת הזדעזעתי מחומרת הסבל האנושי ומההרס בהם חזיתי. לפי משרד הבריאות הפלסטיני, שעל נתוניו לא ערער אף גורם בצורה משמעותית, כ-1,300 פלסטינים נהרגו ויותר מ-5,300 נפצעו. 34 אחוזים מתוכם ילדים. בקצרה, 1 מתוך 215 עזתים נהרג או נפצע במהלך שלושת שבועות העימות.

בעוד שחלק מהאזורים שראיתי כמעט לא ניזוקו, הרי שבאזורים אחרים נהרסו למעשה כל הבניינים או נמלאו חורים. אלפים רבים ראו את בתיהם נהרסים, ואלפים אחרים ניזוקו קשות, כ-21 אלף בתים בסה"כ, לפי הלשכה הפלסטינית [המרכזית] לסטטיסטיקה. בשיא הלחימה, יותר מ-50 אלף אנשים הפכו לעקורים וחסו במבנים של אונר"א, ועשרות אלפים נוספים חסו בבתיהם של קרובי משפחה וחברים. הרס רחב היקף נגרם לתשתית הכלכלית והאזרחית של עזה. ראיתי אזור תעשייה ומגורים שלם במזרח ג'באליה, שנהרס באופן שיטתי באמצעות דחפורים, איזור ששטחו ק"מ רבוע אחד לפחות; אחד מבתי הספר הטובים בעזה הפך לתל חורבות; חלק ניכר מבית החולים אל-קודס בעיר עזה עלה באש. הצלב האדום הבינלאומי מדווח שבג'באליה, בין 1,000-2,000 משפחות מתגוררות כעת בהריסות בתיהן. נזק נרחב לתשתיות החשמל, המים, התברואה, הרפואה, החינוך והחקלאות היה גלוי לעין. ראיתי שיטפון של ביוב הזורם מצינור מרכזי שנפגע מפצצה, וניקווה לתוך אגם באיזור מגורים ועל קרקע חלקאית, ואולם, נודה על כך שעניין זה תוקן בינתיים.

שיחות עם שורה של עזתים הדגישו את הטראומה הנפשית שנחווה, שכן האזרחים נאלצו להתכווץ בפחד במשך שלושה שבועות, בהיעדר מקום מבטחים בתוך רצועת עזה, וללא אפשרות להימלט [מהרצועה]. והורים נעשו מודעים להחריד לחוסר האונים שלהם בכל הקשור להגנת ילדיהם.

בנוסף לאונר"א, ברצוני להביע הערכה למאמציהם הבלתי רגילים של צוותי הרפואה העזתיים ולצוותי התגובה הראשונה, ולצוותים המקומיים והבינ"ל של סוכנויות האו"ם השונות, ארגונים לא ממשלתיים, תנועת הצלב האדום והסהר האדום, למרות הסיכונים העצומים. 13 חברי צוות רפואי מקומיים ושישה עובדי או"ם נהרגו. 34

מתקני בריאות ניזוקו או נהרסו. עובדי סיוע ומתקנים השייכים לסוכנויות סיוע נימצאו תחת אש ישירה פעמים רבות מדי. ראיתי את מחסן המטה של אונר"א עדיין מעלה עשן, ואת משרד OCHA במטה UNSCO, המקום בו אנשי צוותי נהגו לעבוד, שניזוק באופן שלא ניתן להשתמש בו.

אדוני הנשיא, השימוש הציני וחסר האחריות שעשה חמאס במתקנים אזרחיים, וירי חסר הבחנה של טילים נגד אוכלוסיה אזרחית, מהווים הפרות ברורות של החוק ההומניטרי הבינלאומי. ואולם, גם בהתחשב בצרכי הבטחון של ישראל והצורך להגן על בטחון אזרחיה, ברור שמתעוררות שאלות משמעותיות בנוגע לכישלוננו של צה"ל להגן בצורה יעילה על האזרחים ועל העובדים ההומניטריים בעזה. בהתחשב בהיקף ובאופי הנזק ואובדן החיים, עולים גם חששות ברורים בנוגע לחוסר כבוד כללי לחוק ההומניטרי הבינלאומי, במיוחד לעקרון ההבחנה ועקרון המידתיות. יש להבטיח מתן דין וחשבון.

בנקודת זמן זו, חשוב להביט קדימה ולבחון את מה שצריך להיעשות על מנת לספק סיוע מידי. בתום 18 חודשי סגר, שהחליש בצורה עקבית את מצב הבריאות, הפרנסה והתשתיות, המצב ההומניטרי בעזה היה מדאיג מאד עוד לפני ה-27 בדצמבר. ההבחנה האישית שלי כמו גם ממצאי ההערכה המקדמיים מצביעים על כך שנחוצ לבצע מאמץ הומניטרי רחב היקף בתחומים כמו ביטחון במזון, תזונה, מים, תברואה, מחסה, תיקונים חיוניים במערכת החשמל, הדרכים ותשתיות בסיסיות נוספות, שיקום מערכת הבריאות, פינוי הריסות, טיפול בנפלי תחמושת ומתן טיפול נפשי. דוגמא אחת לכך היא שכעת 1.3 מיליון עזתים, המהווים כמעט 90 אחוזים מהאוכלוסיה, זקוקים לסיוע במזון.

ב-2 בפברואר אחנוך מגבית חירום שתיתן עדיפות לצרכי החירום. אני מקווה שלפחות חלק מהנדיבות שראינו במהלך הלחימה בכל הקשור לאספקת מזון ואספקה רפואית, ובמתן התחייבויות גדולות לשיקום עתידי, יתועל לתרומות פיננסיות גמישות במסגרת מגבית רב צדדית זאת. ואולם, יש לעמוד בשני תנאים בסיסיים.

התנאי הראשון הינו מתן גישה חופשית בהרבה למעבר סחורות וצוותים. ישראל אפשרה משלוחים מוגדלים של מוצרים בסיסיים במהלך הלחימה, והמשיכה בכך מאז. בימים טובים נכנסים לעזה 120 מטענים. ואולם הדרישה היומית השגרתית, הכוללת יבוא מסחרי, עומדת על 500 מטענים לפחות. עובדי סיוע הומניטרי רבים, ובכלל זה רוב הארגונים הבינלאומיים הלא ממשלתיים, עדיין מסורבי כניסה. זאת ועוד, חזרה למצב בו מוטלות מגבלות גישה, בדומה לאלה שהוטלו לפני פרוץ העימותים, יהיה בלתי מקובל ובלתי ישים. אם עובדי הסיוע ימשיכו להתמודד עם מגבלות נוקשות על תנועתם לתוך הרצועה ומחוצה לה; אם ימשיך האיסור המוטל בפועל על הכנסת פריטים חיוניים כמו חומרי בנייה, צינורות מים, חיווט חשמלי, שנאים, ציוד חשוב וחלקי חילוף, או שכניסתם תותר רק מדי פעם ולאחר התמקחות מתישה, חיי העזתים לא ישתפרו בצורה משמעותית. תחנת הכוח זקוקה לתפעולה השגרתי השוטף לכמעט 500 אלף ליטר דלק ביום. אפילו תחת המשטר המונהג כיום, אספקת הדלק לתחנה עומדת על פחות מחצי מכמות זו. אנו כבר רואים מוצרי סיוע נערמים במצריים בשל היעדר גישה זמינה. הבעיות הרחבות יותר הקשורות למצב שברירי זה הודגמו היום. בעקבות תקרית בדרום רצועת עזה, בה הותקף כוח סיור ישראלי ונהרג חקלאי, כל המעברים נסגרו. זה [סגירת המעברים] עצר את כניסת המשלוחים שיועדו להיכנס היום, וגרם לעיכובם של חלק מחברי צוות ההערכה שלנו.

כמו כן, יש לאפשר את כניסתן ויציאתן של סחורות מסחריות, ומעל לכל יש לאפשר הזרמת מזומנים כדי שתתחדש הפעילות השגרתית. העזתים אינם חפצים ואף אינם ראויים להגדלת תלותם בסיוע. יש לאפשר להם לעבוד ולסחור, לבנות את כלכלתם, להשתמש בכישוריהם המוכחים, מרצם וכשרונם על מנת ליצור תקווה לעתיד, ולא ייאוש שיכול רק להוליד עוד אלימות ועוד קיצוניות.

עקרונות חשובים מוטלים כאן על כף המאזניים, כאשר מועצת הביטחון של האו"ם מכירה בהחלטה 1860, שחלקה תשומת לב מיוחדת לסוגיית האספקה והחלוקה של סיוע הומניטרי ללא הפרעה. גישה חופשית ומלאה למעבר סחורות וצוותי סיוע הומניטרי הינה סוגייה עליה נאבקנו קשות וממושכות בנסיבות אחרות, כמו ברדפור ובמיאנמר לאחר סופת הציקלון נארגיס. זאת ועוד, לישראל יש אחריות מיוחדת בתור המעצמה הכובשת

בהקשר זה, בשל שליטה בגבולות עזה, ועליה לכבד את הסעיפים הרלבנטיים של החוק ההומניטרי הבינלאומי. חיוני על כן, שרשויות ישראל ינקטו לאלתר בצעדים חדשים ויפעלו בזריזות לפתוח את המעברים באופן בר קיימא, על בסיס הסכמי התנועה והגישה משנת 2005 [הסכם המעברים - AMA]. מדינות רבות תומכות בכך. יש לפתוח את המעברים, לא משום שחמאס חפצה בכך או משום שהיא עשויה להפיק מכך תועלת אלא, משום שתושבי עזה זקוקים לכך.

יצחק הרצוג, השר הישראלי לענייני רווחה, המתאם את מעבר הסיוע ההומניטרי מצד ישראל, הבטיח לי שממשלת ישראל מחוייבת לעבוד בשיתוף פעולה עם סוכנויות האו"ם ועם יתר הקהילה ההומניטרית כדי לספק סיוע חירום לתושבי עזה. הסכמנו לכונן סידורי תיאום חדשים למטרה זו. ואולם, השר גם הצביע על כך שסוגים רבים של מוצרים, שהינם מוצרים בעלי פוטנציאל שימוש כפול, צפויים לעורר חשש ביטחוני.

הרשו לי להדגיש בהזדמנות זו את אי קבילותו של המצב ששרר עד כה [status quo ante], של טפטוף זרם מוגבל של מוצרים לתוך עזה, המהווה המשך בפועל של ענישה קולקטיבית של האוכלוסיה האזרחית – וכפועל יוצא המשך ההסתמכות הלא פרודוקטיבית על המנהרות [בכל הנוגע] למוצרים יומיומיים חיוניים, ולהתגברות התסכול והכעס. החששות הביטחוניים הישראלים מובנים, אך אני סמוך ובטוח שניתן להסדיר את העברת הסחורות בצורה שתעמוד בדרישות ביטחוניות סבירות.

אדוני הנשיא, התנאי השני להצלחת מבצע סיוע החירום הינו שהמבצע לא יסתבך בסכסוכים הפוליטיים סביב עזה. עלינו לעבוד בצורה יעילה עם הרשויות הישראליות, לשתף פעולה באופן הדוק עם הרש"פ, ולעבוד באופן מעשי עם אלה השולטים בשטח, מבלי שאף אחד מהצדדים ינסה להפעיל שליטה פוליטית על המבצעים ההומניטריים. שאבתי עידוד מכך שראש הממשלה פייאד הבהיר שיש להפריד בין סיפוק הצרכים המידיים מהפוליטיקה, ושלאו"ם ולשותפיו יש תפקיד ייחודי למלא במובן זה.

ברור שהנסיבות הטובות ביותר להוצאתן לפועל של פעולות הסיוע והשיקום, והבסיס היחידי לשיקום ארוך טווח, הינו פיוס פלסטיני, מהלך שהאו"ם תומך בו מאוד, כפי שהבהיר המזכ"ל. בינתיים, האו"ם יעבוד באופן הדוק עם הרש"פ בתיכנון ארוך טווח של התאוששות ושיקום.

אדוני הנשיא, אחרי ביקורי הראשון באזור הזהרתי מפני הניתוק הגדל בין המצב בשטח, במיוחד בעזה אך לא רק שם, לבין תהליך השלום. כעבור שנה, תושבי עזה ממשיכים להתקיים במה שהוא למעשה כלא פתוח ענקי, ללא נורמאליות או כבוד. חייהם סוכנו באורח חסר אחריות בשל ירי טילים ללא הבחנה, המתבצע ממרכז ישוביהם, שגרם להרג של אזרחים ישראלים, לפציעות ולטראומה בדרום ישראל. הם סבלו כעת מתקיפה מחרידה, ועליהם לחיות עם השלכותיה ההרסניות.

מצב זה אינו בר קיימא ואינו קביל. הוא יכול להוליד רק יותר יאוש, סבל, מוות והרס בשנים הקרובות, וייתכן שיפגע בצורה קטלנית בפתרון שתי המדינות אליו כולנו חותרים. על כן, יהא זה באינטרס ארוך הטווח של כל הצדדים, ובכלל זה של ישראל, לשפר את תנאיהם של תושבי עזה ע"י פתיחת המעברים, מתן אפשרות לאספקת סיוע, ולאפשר להם לחיות, להתפרנס ולקוות.

תודה לך אדוני הנשיא.

(הנוסח האנגלי הרשמי הוא המחייב)